

УДК 378.147.157:81' 243

РАЦУЛ Анжела Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
іноземних мов Кіровоградського національного
технічного університету
e-mail: lika_r@list.ru

ДОСВІД РОЗРОБКИ МЕТОДІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

***Анотація.** У статті йдеться про розглянуту проблему розробки та наукового обґрунтування дидактичних та методичних основ дистанційного навчання іноземних мов (німецька, французька, англійська), створення електронних навчальних посібників для технічних закладів освіти.*

***Ключові слова:** міжнародні відносини, інтенсифікація навчання, дистанційне навчання, професійна діяльність, багатомовність.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського освітнього простору все більше уваги приділяється відповідності рівня кваліфікації майбутнього фахівця європейським стандартам. З розширенням міжнародної співпраці володіння іноземною мовою стало невід'ємною складовою професійної компетенції та успішної кар'єри сучасного фахівця.

Під впливом науково-технічної революції відбувається інтернаціоналізація суспільного життя, що вимагає детального дослідження, оскільки в багатьох сферах науки та техніки постійно з'являються нові поняття, які потребують якісного перекладу [4]. Саме тому в процесі вивчення іноземної мови професійного спрямування особливого значення набуває проблема засвоєння терміна як з погляду структурно-семантичних особливостей, так і необхідності вдосконалення навичок його перекладу. Перед студентом постає питання опанування як загальнотехнічної термінології, так і вузькоспеціалізованої фахової лексики. А для викладача актуальним залишається пошук найбільш ефективних методів вивчення та засвоєння термінології.

Аналіз останніх джерел та публікацій. У багатьох дослідженнях (Жалдак М. І., Прометун О. І., Шувалова О. І., Зимня І. А., Хуторський А. В., Околепов О. П. та інші) проблема взаємодії особистості з інформаційним середовищем розглядається як проблема інформаційної культури, яка є однією з головних критеріїв, що безпосередньо впливає на професійний рівень педагога.

Метою статті є необхідність пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблеми оптимізації та інтенсифікації навчання іноземних мов, здобування нових знань та удосконалення рівня мовної та мовленнєвої підготовки студентів технічних вузів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реальністю сьогодення є розширення міжнародних зв'язків України та її інтеграція до світової спільноти. За таких умов усе більше уваги приділяється вивченню іноземних мов, при чому це стосується усіх сфер життя, де іноземні мови є ключем для розвитку міжнародних відносин, проведення наукових конференцій, культурного обміну між представниками різних країн та обміну інформацією. Багатомовність та полікультурність вважаються необхідними для громадян нової Європи, і відповідно – України. Об'єктивною тенденцією у вищих закладах освіти є скорочення кількості аудиторних годин та збільшення годин, що відводяться на самостійну роботу студентів.

Досягнутий за останні роки прогрес у впровадженні новітніх комп'ютерних засобів у процес навчання іноземних мов у вищій школі потребує глибокого наукового обґрунтування дидактичних і методичних основ їх використання, визначення концептуальних засад створення електронних посібників як для позааудиторного навчання (дистанційного), так і для аудиторного. Електронні підручники є засобом навчання в педагогічній системі дистанційного навчання, що містить елементи, властиві будь-якій дидактичній системі. Тепер електронні підручники є додатковим засобом організації навчального процесу в межах традиційної освітньої системи. Проте відсутність теорії таких навчальних засобів призводить до ряду серйозних проблем. Так, немає дефініції "електронний підручник", нерозроблені принципи його створення і використання в навчальному процесі. У 2015 р. кафедра

іноземних мов КНТУ виступила з ініціативою розробки методів дистанційного навчання іноземних мов і створення електронних навчальних посібників з німецької, французької, англійської мов для технічних закладів освіти.

Основна характеристика комп'ютерного навчання іноземних мов взагалі як об'єкта наукового дослідження полягає у його очевидній міждисциплінарній природі. Йдеться про специфічний тип проблемно-орієнтованого дослідження, розташованого між галуззю чистих теоретичних досліджень, в яких головне – знання, і галуззю інформованої дії, де домінують застосовність, ефективність і практичні результати. Мета таких досліджень лежить у сфері практики, їхнє здійснення вимагає первинного виділення й відокремлення об'єкта дослідження, його структурних компонентів, співвіднесених із предметами дисциплін, що досліджують цей об'єкт. Міждисциплінарна сутність об'єкта визначає і міждисциплінарну парадигму його дослідження.

На основі літературних даних [5; 6] і джерел Інтернет проаналізовано методичні та методологічні засади дистанційного навчання і зокрема іноземних мов. Детальному аналізу підлягали: завдання та перспективи дистанційного навчання в системі технічної освіти; типологія його методів і технологій дистанційного навчання; дистанційне навчання як цілісна дидактична система; дидактичні особливості процесу дистанційного навчання іноземних мов. Сучасні технології дистанційного навчання можна умовно розділити на три великі категорії: неінтерактивні (друковані матеріали, аудіо-, відеоносії), характеристики: низька комунікаційна інтерактивність, добре відомі методики розробки навчальних матеріалів, низька вартість; засоби комп'ютерного навчання (електронні підручники, комп'ютерне тестування і контроль знань, новітні засоби мультимедіа), характеристики: середній ступінь інтерактивності, відносно низька вартість, досить розвинута інфраструктура в Україні; відеоконференції – розвинуті засоби телекомунікацій на аудіоканалах, відеоканалах і у комп'ютерних мережах, характеристики: високий ступінь інтерактивності, хороша якість передачі зображення, висока вартість.

Ефективнішим є мультимедіа-підхід, заснований на використанні декількох взаємодоповнюючих інформаційних технологій. Основним фактором при виборі інформаційних технологій як засобів навчання має бути їхній освітній потенціал [7]. Однак нині в Україні економічна і технологічна ситуація така, що вибір засобів залежить не стільки від їхнього педагогічного потенціалу, скільки від їх вартості та поширеності. Педагогічні методи і прийоми, які використовуються при дистанційному навчанні, можна класифікувати так:

- методи навчання за допомогою взаємодії слухача з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача і студентів (самонавчання). Для розвитку цих методів характерний мультимедійний підхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж;
- методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом (навчання "один до одного"). Ці методи реалізуються в дистанційній освіті в основному за допомогою таких технологій, як телефон, звичайна та електронна пошти;
- методи, в основі яких лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем чи експертом, коли студенти не відіграють активної ролі у комунікації (навчання "один до багатьох"). Ці методи, властиві традиційній освітній системі, одержують новий розвиток на базі сучасних інформаційних технологій;
- методи, для яких характерна активна взаємодія між усіма учасниками навчального процесу (навчання "багато до багатьох"). Розвиток цих методів пов'язаний з проведенням навчальних колективних дискусій і конференцій.

Відсутність спільного підходу до розробки методики практичних курсів дистанційного навчання іноземних мов можна розглядати як основну методичну проблему у цій галузі. Невирішеність цієї проблеми, яка помітно гальмує процес упровадження дистанційного навчання іноземних мов до практики освіти, можна пояснити як її відносною новизною, так і її складністю. Це зумовлено тим, що суть проблеми знаходиться у точці перетину двох предметних галузей.

Перша – новітні інформаційні технології, друга – власне методика навчання іноземних мов. Унікальність дидактичних властивостей комп'ютерних телекомунікаційних мереж щодо мети навчання іноземних мов полягає передусім у тому, що продуктивне навчання різних видів іномовної мовленнєвої діяльності може здійснюватися дистанційно завдяки: можливості індивідуального двобічного телекомунікаційного спілкування студента з викладачем та з партнерами за навчанням; доступу до численних джерел мовної навчальної інформації, яка зберігається у пам'яті мережевих комп'ютерів і розповсюджується через технічні засоби зв'язку.

Особливості психолого-педагогічних умов здійснення навчального процесу, притаманні тій чи іншій формі навчання, значною мірою визначаються тим, які реальні можливості мають студент і викладач для міжособистісного спілкування. Для дистанційного навчання іноземних мов такою особливістю є непрямий опосередкований характер процесу спілкування між викладачем і студентом, яке здійснюється через комп'ютерні комунікації. Дистанційне навчання надає можливість постійного і динамічного телекомунікаційного зв'язку на відстані студента і викладача та студентів поміж собою, при цьому ініціатива такого спілкування може походити від будь-якого із зазначених об'єктів навчального процесу. Саме ця особливість дозволяє зробити ДН іноземних мов через Інтернет суттєво відмінним за формою від заочного навчання і якоюсь мірою наблизити його до очного. Зрозуміло, що телекомунікаційне спілкування неспроможне (за рядом психологічних та педагогічних причин) замінити у повному обсязі безпосереднє "живе" спілкування. Визначальний вплив способу міжособистісного спілкування суб'єктів навчального процесу на вибір методичного підходу та оптимальної організаційної форми для результативного навчання можливо пояснити з позицій теорії діяльності, розробленої А.Н. Леонтьєвим [8]. Згідно з цією теорією, процес навчання являє собою процес спільної діяльності учня (студента) і викладача.

Як зазначалося вище, ефективність використання того чи іншого засобу навчання багато в чому залежить від його дидактичних особливостей. Глобальна мережа Інтернет є абсолютно унікальним середовищем для навчання іноземних мов. Колосальні інформаційні та дидактичні можливості комп'ютерної мережі найбільш ефективно використовуються для: навчальної діяльності у процесі дистанційних курсів; самостійної пізнавальної діяльності студентів; навчально-виховного процесу на заняттях і поза заняттями, у тому числі у системі додаткової освіти.

Для того, щоб визначити дидактичні можливості комп'ютерної мережі для викладання іноземних мов, передусім, необхідно визначити специфіку цієї дисципліни, її мету та завдання. Мета і завдання навчання іноземних мов у нелінгвістичних ВНЗ відповідно до державного стандарту освіти зумовлені тими функціями, які ця дисципліна виконує у загальній системі освіти. До таких функцій належать: практична функція, яка забезпечує формування комунікативної компетенції студентів (практичне володіння іноземною мовою в обмеженому обсязі як засобом спілкування у побуті та професійній діяльності); загальноосвітня функція, що передбачає формування у студентів елементарної лінгвістичної компетенції, знайомство із культурою країни, мова, якої вивчається (країнознавча компетенція) та професійної компетенції; виховна функція, спрямована на формування та розвиток у студентів системи етичних цінностей.

Вивчення іноземної мови сприяє підвищенню загальноосвітнього рівня та кваліфікації фахівців і розглядається як складовий елемент системи освіти, якому притаманні цілісність, автономність та специфіка. Мотивацією щодо вивчення іноземних мов служить професійна потреба студента стати висококваліфікованим фахівцем сільського господарства з умінням спілкуватися іноземною мовою та здобувати інформацію з новітньої зарубіжної літератури. Тому однією із особливостей цієї навчальної дисципліни в технічних ВНЗ є її професійно-орієнтований характер.

Специфіка дисципліни "іноземна мова" полягає у тому, що домінуючим компонентом змісту навчання іноземної мови є не основи наук, а способи діяльності – навчання різних видів мовної та мовленнєвої діяльності: мовлення, аудіювання, читання, письмо [3]. Згідно з психологічною теорією діяльності, навчання будь-якого виду діяльності здійснюється у процесі її реалізації. В основі формування умінь з будь-якого виду іномовної мовленнєвої

діяльності лежать слухомоторні навички. Специфіка навчальної дисципліни "іноземна мова" – формування комунікативної компетенції – потребує пріоритету інтерактивних засобів навчання для індивідуальної або групової роботи студентів.

Дослідження в галузі педагогічної технології [1; 2] підтверджують, що потенціал комп'ютерного дистанційного навчання може бути найбільш ефективно використаний при вивченні іноземних мов, яке включає обговорення, інтенсивну розумову активність та колективну діяльність. Одним із перспективних напрямків роботи в системі дистанційного навчання іноземних мов є інтегрований підхід до вирішення основних завдань, які поєднують у цій системі: комплекс технологій з високим дидактичним потенціалом і телекомунікаційну технологію; комп'ютерне навчання іноземних мов, технологію мультимедіа та методи інтенсивного навчання іноземних мов. Нині в Україні споживачам пропонуються численні й різноманітні електронні посібники та комп'ютерні програми для вивчення іноземних мов. Науковими співробітниками кафедри проаналізовано велику кількість електронних посібників і програм з німецької та французької мов, розміщених в Інтернеті або на окремих CD-ROM. На жаль, більшість з них є спрощеними популяризаторськими довідниками, які не можуть стати джерелом глибоких знань. Характерними недоліками багатьох існуючих електронних посібників є також довільна, методично непродумана презентація навчального матеріалу, зловживання мультимедійними засобами (аудіо- та відеофайлами, анімацією та ін.), які підміняють змістовну частину курсу [10]. Велика кількість електронних посібників є гіпертекстовими аналогами відомих (і як правило, чужих) друкованих видань. На нашу думку, на першому етапі розробки електронного посібника більш коректним і раціональним є створення його у друкованому варіанті, апробація у навчальному процесі та редагування. Створення електронних посібників з іноземних мов повинне починатися з глибокого аналізу цілей навчання, дидактичних можливостей нових технологій передачі навчальної інформації, коригування критеріїв контролю та оцінки рівня засвоєння знань. Основні, на нашу думку, критерії якості електронного підручника або навчального посібника такі: висока якість змістовної частини; наявність визначеної концепції у використанні представлених продуктів і забезпечення їх достатньою кількістю методичних рекомендацій; наявність таких істотних властивостей, що можуть бути реалізовані винятково електронними засобами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасна економічна і технологічна ситуація в Україні є такою, що основними засобами навчання залишаються традиційні друковані підручники та посібники. Як вже зазначалося, надання пріоритету самостійній роботі студентів, потребує переосмислення методичних і методологічних засад навчання іноземної мови та створення якісно нових посібників, які б відповідали таким вимогам, як: науковість, автентичність (відповідність реальній сучасній іноземній мові), системна організація матеріалу як в межах усього посібника, так і в межах його окремих структурних частин (занять), комплексне представлення мовного матеріалу, взаємозв'язок навчання з різними видами мовленнєвої діяльності, професійно-орієнтований характер. Аналіз даних, отриманих у результаті спостереження за апробацією посібників, підтверджує, що вони заслуговують на позитивну оцінку і можуть бути рекомендовані як для використання на заняттях з іноземних мов у вищих технічних закладах освіти, так і для самостійної роботи студентів.

Список використаної літератури

1. Карамышева Т.В. Изучение иностранных языков с помощью компьютера. В вопросах и ответах. – СПб.: Союз, 2001. – 192 с.
2. Пиотровский Р.Г. Обучающий лингвистический автомат // Комплексный подход к обучению иностранным языкам в педвузе и школе. – Кострома: КПИ, 1993. – С. 10 – 18.
3. Дмитриева Е.И. О перспективах и возможностях дистанционного обучения иностранным языкам с использованием компьютерных телекоммуникационных сетей. // Иностранный язык в школе. – 1997. – № 2. – С. 11 – 15.
4. Пиотровский Р.Г. Два подхода к построению авторских программ компьютерной оптимизации преподавания иностранных языков // Типы и содержание авторских программ по иностранным языкам. – СПб.: ИОВ РАО, 1994. – С. 27 – 31.
5. Хуторский Д.О. Принципы дистанционного творческого обучения // Эл. журнал "Эйдос". – 1998. – №1. – С.16.
6. Околепов О.П. Процесс обучения в системе дистанционного образования // Эл. журнал "Дистанционное образование". – 2000. – №3. – С. 41.
7. Скибицкий Э.Г. Дидактическое обеспечение процесса дистанционного обучения // Эл. журнал "Дистанционное образование". – 2000. – №1. – С. 18.

8. Леонтьев А.Н. Психолінгвістическіе очеркі. -М.: Наука, 1970. – С. 46.
9. Технологічність як основний методичний підхід до створення курсів дистанційного навчання через Інтернет // Матеріали Другої Всеукраїнської конференції молодих науковців "Інформаційні технології в науці та освіті". – Черкаси, 2000. – С. 18.
10. Минзов А.С. Проблемы обучения с использованием Интернет // Материалы Всероссийской научно-методической конференции ИОЛ-99. – С.-Петербург, 1991. – С. 76.
11. Околепов О.П. Дистанционное обучение: сущность, дидактические особенности, технологии // Эл. журнал "Дистанционное образование". –1999. – №3. – С. 24.

References

1. Karamysheva T.V. Learning a foreign language using a computer. *In Questions and Answers* .(2003) (in Russ.).
2. Piotrowski R.G. Linguistic Training Machine // *An integrated approach to teaching foreign languages in high school and Pedagogical University* (1993) (in Russ.).
3. Dmitrieva E. I. About prospects and possibilities of distance learning foreign languages with the use of computer telecommunication networks // *Foreign languages at school* (1997) (in Russ.).
4. Piotrowski R.G. Two approaches to the construction of the author's programs of computer optimization of teaching foreign languages // *Types and content of copyright in foreign languages programs* (1994) (in Russ.).
5. Khutorskiy D.O. Principles of distance creative learning // *Elect. Magazine* (1998), 1, (in Russ.).
6. Okolepov O.P. Learning process in the system of distance education // *Elect. Magazine "Distance education"* (2000), 3, (in Russ.).
7. Skibitskiy E.G. Didactic support of distance learning process // *Elect. Magazine "Distance education"* (2000), 1, (in Russ.).
8. Leontiev A.N. Psycholinguistic essays (1970) (in Russ.).
9. Adaptability as a basic methodological approach to creating of distance learning courses via the Internet // *Materials of the second national conference of young scientists* (2000) (in Ukr.).
10. Minzov A.S. Problems of learning using the Internet // *Materials of the Russian Scientific Conference* (1991) (in Russ.).

RATSUL Angela Volodymyrivna, Ph.D., assistant professor of Foreign language Department of Kirovograd National Technical University.
e-mail: lika_r@list.ru

EXPERIENCE OF METHODS DISTANCE LEARNING FOREIGN LANGUAGES DEVELOPMENT

Summary. Introduction. At the present stage of development of Ukrainian educational space, more attention is paid to the conformity with the skill level of future professional according to the European standards. With the expansion of international cooperation the knowledge of foreign language has become an integral part of professional competence and successful career of the modern specialist.

Purpose. The purpose of the article is searching for new constructive ideas for solving optimization problems and intensify learning of foreign languages, acquiring new knowledge and improve the level of language and speech preparation of students of technical universities.

Results. Achieved in recent years, progress in the implementation of new computer tools in the process of learning foreign languages in higher education requires deep scientific study of teaching and methodological bases of their use, determine the conceptual principles of creating electronic textbooks as for extracurricular learning (distance), and for the classroom. Development and implementation of electronic textbooks in the educational process requires a complex solution of didactic problems as the development of theory, methods of distance learning technologies, and others.

Originality. The development of e-books is one of the leading areas of higher educational institutions for the mastering of distance learning teaching.

Conclusion. Modern economic and technological situation in Ukraine is that the basic learning tools are traditionally printed books and manuals. Giving priority to independent work of students needs of reconsideration of methodical and methodological principles of foreign language teaching and the creation of a new benefits that meet such requirements as: scientific, authenticity (correspondence to real modern foreign language), systematic organization of material as for the entire manual so and within its individual units (lessons), a comprehensive presentation of language material, interconnection studies with different types of speaking. Analysis of data obtained from monitoring the approbation of textbooks, confirming that they deserve a positive assessment and can be recommended both for use in the classroom of foreign languages in higher technical educational institutions, and for independent work.

Keywords: international relations, intensification of training, distance learning, professional activities, multilingualism.

Одержано редакцією 20.05.2016
Прийнято до публікації 26.05.2016